

PROGRAM

Återupprikta bildningsskolan

Skolprogram antaget av
Folkpartiet liberalernas landsmöte
18-21 augusti 2005

Folkpartiet

Upprätta en bildningsskola

Kunskap är målet

1. Svenska är skolans viktigaste ämne.

Grundskolan ska tydligare än idag fokusera på baskunskaperna; läsning, skrivning och räkning. Det finns ett starkt samband mellan skönlitteraturläsning, läsförmåga och elevens förmåga att klara andra skolämnen. Skolböcker underlättar lärandet och är särskilt viktiga för elever som har svårt i skolan. Böcker och övriga läromedel ska vara av hög kvalitet. Läsning stärker såväl språkförståelse som fantasi och boken är viktig i skolans arbete. I läroplanen ska det tydligt framgå att svenska är skolans viktigaste ämne.

2. Återupprätta lågstadiet.

Stadieindelningen i grundskolan ska återupprättas. I trean, sexan och nian ska det finnas stadietvisa mål. Till exempel ska det finnas ett tydligt mål för kunskaper i läsning, skrivning och räkning i årskurs tre. Målen ska utvärderas genom nationella prov och de elever som visar sig behöva det, ska ges extra stöd och extra tid - i vissa fall ett extra skolår med specialinriktning på läs- och skrivundervisning. Riktiga lågstadielärare ska utbildas igen. Stora delar av det individuella programmets resurser ska flyttas till lågstadiet för att skolan tidigt ska kunna sätta in det stöd som krävs. Förskoleklassen ska stegvis integreras i grundskolan och så småningom utgöra första årskursen i grundskolan.

3. Extra stöd till elever som inte når målen.

Olika elever lär sig samma moment olika snabbt. Föreställningen att alla elever ska lära sig samma sak, i samma takt under lika lång tid är förlegad. Elever som har svårt att nå målen måste få extra hjälp och mer tid. Elever med dyslexi och dyskalkuli måste tidigt få möjlighet till extra stöd. Vissa kan behöva gå ett extra år. Speciallärare behöver utbildas och anställas, särskilt i grundskolans låg- och mellanstadier. Elever som snabbt når målen måste kunna få ytterligare stimulans och fördjupade arbetsuppgifter, till exempel möjligheten att läsa gymnasiekurser på högstadiet eller att hoppa över ett år. Huvuddelen av eleverna slutar grundskolan vid 16 års ålder som i dag, men för elever som gått ett extra år förlängs skolplikten med maximalt ett år.

4. Barn och ungdomar behöver mer fysisk aktivitet och motion.

Föräldrarna har givetvis huvudansvaret för barnens

hälsa, men skolan kan medverka till att fler får bättre levnadsvanor. Motion och fysisk aktivitet påverkar ofta inlärningen på ett positivt sätt. När det står idrott på schemat ska eleverna motionera och inte ha teori. Grundskolan ska garantera alla elever minst tre tillfällen per vecka med fysisk aktivitet.

5. Satsa på svenska för invandrarelever

Gedigna kunskaper i svenska är det viktigaste bidraget skolan kan ge för att hjälpa nya svenskar att integreras i samhället. Det är därför viktigt att satsa på läsning och skrivning. Även läxhjälp och studiehandledning på modersmålet är viktigt för att invandrarelever ska kunna följa med i övrig undervisning.

Gymnasiet ska vara en bildningsinstitution

6. Minska likriktningen av gymnasieskolan

Gymnasiet ska ha utbildningar både för elever som vill studera på universitetet och för elever som vill gå direkt ut i arbetslivet efter gymnasiet. Dagens gymnasieskola, där alla utbildningar ska leda till teoretisk högskolebehörighet, har lett till stora avhopp framför allt från gymnasiets yrkesutbildningar. Vi föreslår tre typer av utbildningar som avslutas med tre olika examina;

- studentexamen,
- yrkesexamen eller
- lärlingsexamen.”

7. Satsa på yrkesutbildningarna

Elever som är praktiskt begåvade ska erbjudas tvååriga och treåriga yrkesutbildningar som avslutas med en yrkesexamen. Tiden för fördjupning i yrkesämnena ska öka för att utbildningarna ska ge gedigna yrkeskunskaper. Elever med yrkesexamen ska därutöver ges möjlighet att läsa in högskolebehörighet, motsvarande studentexamen.

8. Inför riktiga lärlingsutbildningar

Utöver yrkesutbildningarna ska riktiga lärlingsutbildningar införas, som avslutas med lärlingsexamen eller gesällbrev. Skillnaden mellan yrkesutbildning och lärlingsutbildning är bland annat att merparten av en lärlingslinje är förlagd till ett företag och att företaget i ett avtal med skolväsendet åtar sig ett mycket långtgående ansvar för elevens yrkesutbildning.

9. Avskaffa kursgymnasiet – inför tydliga studieförberedande utbildningar

Dagens kursgymnasium har lett till att många

elever på studieförberedande utbildningar väljer bort moderna språk till förmån för kurser av lättare art. Kursgymnasiet ska därför ersättas av tydliga studieförberedande linjer. Linjerna ska avslutas med en studentexamen som ersätter begreppet allmän högskolebehörighet. Tiden för ämnen som svenska, moderna språk, historia och matematik ska öka. Därutöver ska en fyraårig teknisk linje införas som avslutas med en gymnasiengenjörsexamen.

10. Hög förkunskapskraven

Förkunskapskraven till olika gymnasieutbildningar måste kunna variera. För tillträde till studieförberedande utbildningar bör det krävas lägst godkänt i fler ämnen än i dag och i vissa fall väl godkänt.

Även högskolan måste skicka en tydlig signal till eleverna om vilka ämnen som är viktiga. Den kravsänkning som skett på senare år för att kunna registrera in fler studenter på högskolan är inte acceptabel. Kravet för allmän högskolebehörighet, dvs en ny studentexamen, ska vara högre än i dag. Det ska vara möjligt att kräva lägst betyget väl godkänt i ett eller fler ämnen som är av grundläggande betydelse för att studenten ska klara av att genomföra sin högskoleutbildning. Vilka ämnen det handlar om kan variera beroende på vilket högskoleprogram det gäller.

Utvärdera elevernas kunskaper

11. Höga förväntningar på alla elever

För att tidigt upptäcka eleverna som behöver extra stöd och hjälp måste elevernas kunskapsresultat utvärderas. Många fler elever än i dag kan bli godkända i de viktigaste ämnena om kunskapsmålen görs tydliga, kontrolleras med utvärderingar, kommuniceras med hemmen och stöttas med extra insatser där sådana behövs.

12. Betyg från sexan

Det nationella betygssystemet ska tidigareläggas till årskurs sex. Det ska vara tillåtet för skolor som så önskar att kunna ge betyg tidigare, dock tidigast från årskurs tre. För att garantera betygens likvärdighet och kontrollera att alla elever har nått skolans mål ska fler nationella prov genomföras. Kursplaner, mål och betygsriterier ska göras tydligare. Skriftlig och muntlig information om hur eleverna når målen ska ges till föräldrarna under grundskolan.

13. Inför ämnesbetyg på gymnasiet

På gymnasiet ska terminsvisa ämnesbetyg ersätta kursbetygen. Betygsskalan ska innehålla fler steg än idag. Extern examination ska komplettera den undervisande lärarens bedömning vid gymnasiets olika examina. På så sätt införs både en garanti för betygens likvärdighet och skolans kvalitet. Vid antagningen till högskolan ska betygen viktas.

Hög läraryrkets status

14. Minska andelen obehöriga lärare

Läraren är elevernas viktigaste resurs. Ingen faktor är tillnärmelsevis så viktig för skolans kvalitet som en kompetent lärarkår. Det är därför mycket oroande att andelen obehöriga lärare har mer än fördubblats på tio år. För att minska andelen obehöriga lärare och locka fler ungdomar till läraryrket måste lärarlönerna höjas och fler karriärmöjligheter införas.

15. Värna läraryrkets professionalism

Läraryrket borde vara ett fritt akademiskt yrke, men när andra yrken går mot friare former och arbetstider ökar tidsregleringen av lärarna. Under åren har allt fler påbud och administrativa uppgifter lagts på lärarna. Skolans lärare och rektorer ska ha ansvaret för undervisning och hur målen nås. Vi måste värna lärarnas professionalism genom att åter ge dem ökad frihet.

16. Lärarlegitimation

Efter examen från lärarutbildningen och väl vitsordad praktik ska den nya läraren erhålla en särskild lärarlegitimation. Vissa ansvarsfulla arbetsuppgifter, såsom betygssättning, ska vara förbehållna legitimerade lärare. Lärarlegitimationen ska ersätta begreppet ”behörighet”.

En ny och bättre lärarutbildning

17. Inför tydliga lärarkategorier

För att få väl skickade lärare som är trygga i sin profession måste lärarutbildningen göras om. Tydliga lärarkategorier ska återinföras; till exempel förskollärare, lågstadielärare, mellanstadielärare och ämneslärare för högstadiet och gymnasiet. Lågstadielärarutbildningen ska ha ett speciellt fokus på läs-, skriv- och matematikinläring. Ämneslärarna ska ha fil kand-examen i två ämnen enligt vissa förutbestämda kombinationer som motsvaras av tjänster i skolväsendet. Ämneskurserna ska vara

desamma för lärarstudier som för övriga studenter vid lärosätet.

18. Låt fler lärosäten examinera lärare

Dagens lärarhögskolor ska utsättas för konkurrens. Examinationsrätt för lärare skall ges till alla lärosäten som uppfyller kraven. Till exempel kan examinationsrätt för lärare inom matematik/naturorientering/teknik även ges till tekniska högskolor. Lärarutbildningen skall integreras mer med ämnesinstitutioner. Ämneskurserna ska kunna vara detsamma för lärarstudier som för övriga studenter vid universiteten.

19. Fler behöriga lärare.

Det är för lätt att tillsvidareanställa obehöriga lärare i dag. I skollagen ska begränsningar föras in mot möjligheten att överhuvudtaget tillsvidareanställa obehöriga. Obehöriga lärare med ämneskunskaper och erfarenhet ska kunna erhålla lärarlegitimation genom att läsa in pedagogik på högskolan.

En skola med värderingar

20. Skolan ska präglas av ordning och arbetsro. Skolan ska inte vara värdeneutral utan tydligt ta ställning för demokrati och humanism. Lugn och arbetsro är en förutsättning för lärande och personlig utveckling. Många skolor har ett sådant arbetsklimat, men det finns alldeles för många tragiska exempel på motsatsen. Det är alltid eleverna som har svårast i skolan som förlorar om det är stökigt på lektionerna.

21. Öka lärarnas möjligheter att ingripa

Alla skolor ska ha tydliga ordningsregler som är väl förankrade hos elever, lärare och föräldrar. Lärare som försöker upprätthålla tryggheten i klassrummet ska få ökade befogenheter och samhällets stöd.

22. Stoppa mobbningen i skolan

Mobbning är ett av de värsta uttrycken för bristande respekt för andra människor. Det är viktigt att alla i skolan tydligt visa att mobbning aldrig kommer att accepteras. Alla skolor ska ha en fungerande handlingsplan mot mobbning. Som sista åtgärd ska en mobbare kunna flyttas.

23. Bekämpa skolk

Närvaro på lektionerna är avgörande för att eleverna ska kunna nå läroplanens mål. Ogiltig frånvaro och skolk ska redovisas i elevernas terminsbetyg. Skolk

ska anmälas till föräldrarna samma dag.

Utvärdera skolornas resultat

24. Inför en nationell skolinspektion

Granskningen av skolans resultat ska skärpas genom att en nationell skolinspektion införs och att skolverkets roll renodlas. Myndigheten för skolutveckling ska avvecklas.

Rädda särskolan

25. Planerna på att lägga ned särskolan måste stoppas

Alla barn med utvecklingsstörning ska även i fortsättningen kunna välja den gemenskap och specialistkompetens som särskolan erbjuder. Naturligtvis är det viktigt att kontakten mellan barn med och utan utvecklingsstörning utvecklas, både i skolan och i resten av samhället, men det får inte ske till priset av att barnen med utvecklingsstörning förlorar rätten till en utbildning som är anpassad efter deras behov.

26. Förstärkt föräldramedverkan

Föräldrarnas engagemang är en tillgång för skolorna. Föräldrarna har rätt att få kontinuerlig information om elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling i skolan.

27. Värna valfriheten

Rätten att välja skola och förekomsten av friskolor ökar valfriheten, erbjuder den kommunala skolan sund konkurrens och ger fler utvecklingsmöjligheter för lärare och rektorer. Nya undervisningssätt utvecklas och föräldrarna blir mera delaktiga och engagerade i skolan. Mångfalden av pedagogiska inriktningar berikar skolväsendet.

Återupprätta bildningsskolan

Arbetsgrupp

Jan Björklund, ordförande

Lotta Edholm

Mats Hasselgren

Nina Larsson

Britt-Marie Lövgren

Bengt-Åke Nilsson

Ulf Nilsson

Christer Nylander

Helene Odenjung

Maria Winberg-Nordström

Fredric Skälstad, sekreterare

Rapporten låg till grund för programbehandlingen vid folkpartiets landsmöte.
Texterna i denna del innehåller enbart programgruppens slutsatser, och är inte behandlade av landsmötet

1. Liberaler tror på människan

1.1 Människor växer med kunskap

Den enskilda människan är liberalismens utgångspunkt. Liberalismens mål är att alla människor ska kunna förverkliga just sina livsmål.

Människor växer med kunskaper. Utbildning ger individen möjlighet att öppna nya dörrar och se nya perspektiv. Bildning ger människor makt och möjlighet att forma sina egna liv. Med utbildning ökar individens valmöjligheter.

Skolan ska bidra till ökad jämlikhet. Vår dröm är ett samhälle där alla människor ges likvärdiga förutsättningar att skapa sin egen lycka i livet, oavsett föräldrarnas sociala status, studietraditioner eller ekonomiska ställning. Det kräver en skola som har höga förväntningar på eleverna, där lugn och arbetsro råder på lektionerna och lärarna är utbildade.

Jämlikhet är inte samma sak som likhet. Alla individer är olika. Att försöka stöpa alla elever i samma form skapar konformism, inte jämlikhet.

1.2 Bryt det sociala arvet

Varje vardag går drygt en miljon skolelever till skolan i Sverige. Många av dem har välutbildade föräldrar som är samhällsengagerade och studieinriktade. De ställer höga krav och positiva förväntningar på sina barn. De stöttar, läser läxor och sänder tydliga signaler till barnen hur viktigt skolarbetet är. Dessa elever kommer oftast att lyckas oavsett hur skolan är upplagd.

Men det finns en annan grupp barn, där det inte finns någon därhemma som ställer krav på goda studieresultat. Föräldrarna kanske själva misslyckades i skolan, eller så varken förmår eller orkar de ha förväntningar. Ingen hemma frågar de här eleverna om resultatet på senaste provet, ingen ser efter att läxorna blir lästa. Det riktigt stora misstaget som begåtts i svensk skolpolitik är tron att denna grupp barn skulle tjäna på om även skolan var fri från förväntningar och krav. Tvärtom är det barnen som växer upp i hem utan studietraditioner, utan föräldrar som stöttar, som är förlorarna i dagens skolsystemet.

Myten om den läxfria och betygsfria skolan är arbetarrörelsens största självbedrägeri. I en socialliberal skola ställs höga krav och positiva förväntningar på alla elever. För skolan ska utmana dem som inte får utmaningar hemma. Skolan måste ha höga förväntningar på dem som inte har några förväntningar på sig själva. En del elever behöver mycket hjälp och stöd för att klara målen, några behöver extra tid, men ingen blir hjälpt av att kraven sänks eller avskaffas.

2. Återupprikta bildningsskolan

Att överföra vårt gemensamma bildningsarv till den uppväxande generationen ska vara skolväsendets övergripande målsättning.

Bildning är en förutsättning för en fungerande demokrati. Vårt demokratiska samhälle förutsätter kritiskt tänkande medborgare som självständigt kan ta till sig information och värdera fakta. Gedigna kunskaper i de historiska skeden då demokratin varit hotad vaccinerar kommande generationer mot de irrläror som lett till förtryck och massmord.

Vårt kulturarv erbjuder verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka, och se på samhället ur nya perspektiv. En god förankring i den egna kulturen gör det också lättare för människor att med öppet sinne möta människor från andra kulturer.

I ett mångkulturellt samhälle blir kittet som det svenska språket och litteraturen utgör allt viktigare. Att behärska svenska språket i tal och skrift är helt avgörande för inte hamna utanför vår sociala gemenskap. Gedigna kunskaper i svenska är det bästa bidrag skolan kan ge för att hjälpa nya svenskar att integreras i samhället.

En del menar att det är förlegat att lära eleverna kunskaper, utan att skolan ska fokusera på att lära eleverna metoder för inläring. Då underskattar man det faktum att en gemensam allmänbildning är del av kittet i vår sociala och kulturella samhällsgemenskap. Vår gemensamma allmänbildning i form av regentlängder, huvudstäder, satsdelar, inälvor och författare blir det nät av allmänbildning på vilket vi kan klistra annan information. Skolans huvuduppgift är och förblir att skapa nätet i form av allmänbildningen.

Den skolpolitik som gått ut på att radera vårt gemensamma bildningsarv och att fostra historiska analfabeter är ett intellektuellt förräderi mot de uppväxande generationerna. Det är dags att återupprikta en svensk bildningsskola.

3. Kunskap är målet

3.1 Fokusera på baskunskaperna

Grundskolans viktigaste uppgift är att lära alla elever läsa, skriva och räkna. Dessa baskunskaper är avgörande för elevernas förmåga att tillgodogöra sig övrig undervisning i skolan. Vi måste våga prioritera kunskaperna i svenska, engelska och matematik.

Svenska är skolans viktigaste ämne. Att behärska svenska språket i tal och skrift är helt avgörande för att eleverna inte ska hamna utanför vår sociala gemenskap. Det finns ett starkt samband mellan skönlitteraturläsning, läsförmåga och elevens förmåga att klara andra skolämnen. Läsning stärker såväl språkförståelse som fantasi och boken är viktig i skolans

arbete. Kursplanens mål i ämnet svenska är därför viktigare än de andra målen. Läsning och skrivning ska förekomma ofta i skolan. För att ytterligare stärka litteraturens ställning i skolan bör gymnasieelevernas betyg i svenska delas upp i ett betyg i svenska språket och ett betyg i litteratur.

Det har länge funnits en övertro till datorn som universallösning på skolans problem, men datorn kommer aldrig kunna ersätta läraren eller läroboken.

Sedan början av nittioalet har svenska elevers läsförmåga försämrats. Nio- och tioåringar läser mindre i dag, i synnerhet har andelen pojkar som aldrig läser böcker för nöjes skull ökat. Eleverna lånar färre böcker på biblioteken än tidigare, samtidigt som antalet böcker och dagstidningar i hemmen har minskat. En internationell jämförelse visar att de svenska eleverna har färre läsläxor än eleverna i de flesta andra västländer. I den största utvärderingen av svensk grundskola som någonsin genomförts visar Skolverket att andelen lässvaga elever har ökat kraftigt. Mer än var tredje elev i årskurs nio anses behöva särskilt stöd. Det är en tredubbling sedan 1995.

I och med att världen blir mer internationaliserad spelar kunskaper i engelska en allt större roll. Svenska elever har överlag mycket bra kunskaper i att tala engelska, men skolverkets utvärderingar visar att eleverna har svårt att tillgodogöra sig längre texter.

Även matematik är ett av de centrala baskunskapsämnena. För att locka fler ungdomar att välja naturvetenskapliga och tekniska utbildningar krävs god undervisning i matematik. Skolverkets stora utvärdering av grundskolan visar en entydig försämring av elevernas resultat i matematik. Gruppen svagpresterande elever har växt och de högpresterande har blivit färre. Lärarna bedömer att hela 30 procent av eleverna misslyckas med att nå målen i årskurs fem och att en femtedel av eleverna inte heller fyra år senare når målen i räkning, geometri och statistik. I dag har eleverna i årskurs åtta halkat ett helt år efter i kunskaper jämfört med vad eleverna kunde för tio år sedan. Under 2004 visade dessutom flera internationella att svenska elever halkar efter i matematikkunskaper i jämförelse med andra länder.

Utvärderingarna av elevernas kunskaper i läsning, räkning och skrivning visar att svensk grundskola både hamnat på efterkälken och delvis är inne på fel spår. De flesta av problemen härrör ur socialdemokraternas och skoletablissemangets rädsla för tydliga kunskapskrav, rädsla för att markera vikten av ordning och arbetsro, rädsla för att lärare ska vara kunskapsmässiga auktoriteter, rädslan för att erkänna att elever är olika. Men i ljuset av de utvärderingar som nu kommit syns också tydliga brister i 1994 års läroplan.

3.2 Höga förväntningar på alla elever

Nästan alla elever kan bli godkända i de viktigaste ämnena om kunskapsmålen görs tydliga, kontrolleras med utvärderingar, kommuniceras med hemmen och stöttas med extra insatser där sådana behövs. Men när skolväsendet skulle övergå från regelstyrning till målstyrning blev kunskapsmålen alldeles för

otydliga. Dessutom sattes slutmål upp för vad eleverna ska kunna i årskurs nio, men det saknas tydliga delmål för varje stadium. Några delmål infördes i årskurs fem, men i verkligheten har dessa aldrig fått någon styrande inverkan. Vi kan i dag konstatera att det är fel att det inte finns en stadiindelning med mål som ska ha uppnåtts i trean - frånvaro av distinkta delmål efter stadierna lämnar många elever i sticket.

Varje elev har rätt att nå målen och därutöver lära sig så mycket som möjligt. Olika elever lär sig olika moment olika snabbt. Föreställningen att alla elever ska lära sig samma sak, i samma takt under lika lång tid är förlegad. De elever som har svårt att nå målen måste få extra hjälp och mer tid.

Elever som snabbt når målen måste kunna få ytterligare stimulans och fördjupade arbetsuppgifter, till exempel möjligheten att läsa gymnasiekurser på högstadiet och högskolekurser på gymnasiet. Det håller inte att bestämma tiden på förhand, betona att alla bör läsa tillsammans och ändå ha fastställda mål som ska uppnås.

Att undervisningen i dag präglas av friare och elevaktiva arbetsformer kan låta sympatiskt, men är förenat med betydande risker. Hälften av eleverna uppger att de arbetar var för sig flera gånger per dag. Det är ungefär dubbelt så många som för tio år sedan. Framför allt svagpresterande elever drabbas, eftersom de inte får den struktur i undervisningen och det lärarstöd som de behöver för att nå målen. Det är extra allvarligt att eleverna i hög grad lämnas ensamma i de viktiga basämnena matematik, engelska och svenska.

3.3 Återupprätta lågstadiet

Sverige behöver en ny läroplan för grundskolan. Stadierna måste återupprättas. Det är eleverna i de lägre åldrarna som har drabbats av att det saknas tydliga mål och utvärderingstillfällen.

Redan i årskurs tre måste det finnas ett tydligt mål för kunskaper i läsning, skrivning och räkning. Det ska utvärderas genom nationella prov och de elever som visar sig behöva det, ska ges extra stöd och extra tid - i vissa fall ett extra skolår med specialinriktning på läs- och skrivundervisning. Huvuddelen av eleverna ska sluta grundskolan vid 16 års ålder som i dag, men för elever som gått ett extra år förlängs skolplikten med maximalt ett år.

För att snabbt kunna stödja elever med lässvårigheter ska en kontinuerlig utvärdering av elevernas läsförmåga göras från första klass. En modell kan vara det läsutvecklingsschema (lus), som införts i flera kommuner på folkpartiets initiativ. Läsutvecklingsschemat var starkt kontroversiellt när det infördes, men väcker nu ett allt större intresse.

Med ett tydligt avstämningstillfälle i trean skapas dessutom incitament att satsa resurser tidigt under utbildningen. Varje år satsas omkring en och en halv miljard på att lära elever att läsa, skriva och räkna i gymnasiets sk individuella program, IV. Dessa insatser borde i stället ha gjorts på lågstadiet. Huvuddelen av det individuella programmets funktion måste flyttas från

gymnasiet till grundskolans tidigare del.

Lärarens utbildning och kompetens är den viktigaste enskilda faktorn bakom god läs- och skrivutveckling. Det är därför djupt oroande att flera undersökningar visar på en nedgång i den generella utbildnings- och erfarenhetsnivån bland lärarna.

Dagens lärarutbildning innebär att alla lärare, oavsett i vilket ämne och vilka årskurser de ska undervisa, läser en stor del av utbildningen tillsammans. Kunskaperna i hur man bäst lär lågstadieelever läsa, skriva och räkna har fått stryka på foten. Det är därför dags att återupprätta lågstadieläraren. Lågstadielärarna är skolväsendets viktigaste yrkeskategori; om de misslyckas kommer deras lärarkollegor längre upp i skolåldrarna att ha ett omöjligt jobb.

4. Gymnasiet ska vara en bildningsinstitution

4.1 Minska likriktningen av gymnasiet

I Sverige går praktiskt taget alla vidare från grundskolan till gymnasiet, men av eleverna som börjar på gymnasiet är det bara sex av tio elever nå utbildningens mål inom utsatt tid. Med andra ord hoppar 40 procent av gymnasieeleverna av eller lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg. Det är naturligtvis mycket allvarligt. Lika viktigt som det är att komma in på en utbildning är det att avslutar den. Men här har svensk skolpolitik misslyckats. Detta gäller särskilt flera av de yrkesförberedande programmen och det individuella programmet.

Huvudorsaken bakom de skolmisslyckanden vi ser är gymnasiereformen som genomfördes i början nittioalet. Det uttalade politiska målet var att alla gymnasieutbildningar ska leda till högskolebehörighet. I den nya gymnasieskolan skulle alla utbildningar bli så lika som möjligt.

De tvååriga yrkeslinjerna och den fyraåriga tekniska linjen avskaffades. I stället skapades sju ton treåriga program, där ungefär ett års studietid utgörs av kärnämneskurser. Dessa kurser ska vara likadana för både studie- och yrkesförberedande program. Detta innebär att under ett år läser en elev som vill läsa svensk litteratur på universitetet samma svenska som en elev som vill bli snickare. För att kunna införa det gemensamma kärnämnesåret minskades tiden för språk och matematik kraftigt på de studieförberedande programmen. Samtidigt minskades tiden för yrkesämnen på de treåriga yrkeslinjerna.

Visionen att alla ska bli högskolebehöriga kan vara lätt att fatta sympati för. Den leder dock nu till ett ohyggligt lidande för många ungdomar, som går ur gymnasiet med stympat självförtroende och "icke godkänd" stämpel på pannan. I verkligheten vill väldigt många ungdomar inte läsa in högskolebehörighet. Det finns en stor grupp ungdomar som är skoltrötta efter nio år i grundskolan, men många av dem har å andra sidan stora möjligheter att utveckla praktiska yrkesbegåvningar.

Gymnasieskolan måste innehålla utbildningsvägar både för elever med ambitionen att studera på högskolan och för elever som vill gå ut i arbetslivet direkt efter gymnasiet. Ungdomar är olika och det är trots allt bättre att det finns utbildningar med yrkesinriktade mål, än att alla utbildningar har högt satta teoretiska målsättningar som leder till att många elever misslyckas. I ett internationellt perspektiv framstår denna strävan som avvikande. I nästan alla länder är det en självklarhet att det för äldre tonåringar ska finnas en bra yrkesutbildning.

Framtidens arbetsmarknad kräver mer kompetens. De ungdomar som överhuvudtaget inte går gymnasiet kommer att uppleva att deras arbetsmarknad är begränsad. Det finns dock inget som talar för att alla behöver vara akademiker, tvärtom är det lätt att förutse en brist på yrkesutbildad personal.

4.2 En ny politik för yrkesutbildningarna

Sverige behöver en helt ny politik för yrkesutbildningarna. Tvååriga yrkeslinjer måste återinföras som ett komplement till de treåriga. Dessa utbildningar ska fokusera mycket mer på själva yrkesämnena än dagens treåriga yrkesinriktade utbildningar. På områden där det är motiverat av stoffmängden och där antalet avhopp är litet bör treåriga program finnas kvar. De elever som går igenom en yrkeslinje med godkända resultat ska avlägga en yrkesexamen.

Elever med godkänd yrkesexamen kan frivilligt därutöver läsa in högskolebehörighet, motsvarande studentexamen. Denna möjlighet måste stå öppen även flera år efteråt, till exempel inom Komvux. Därutöver införs riktiga lärlingsutbildningar, med lärlingsexamen eller gesällbrev. Skillnaden mellan yrkeslinje och lärlingslinje är bland annat att merparten av en lärlingslinje är förlagd till en arbetsplats eller ett företag.

4.3 Avskaffa kursgymnasiet – inför tydliga studieförberedande utbildningar

Även de studieförberedande programmen genomgick stora förändringar under 1990-talet. I de stora läroplansreformerna 1993-94 blev stora delar av skolans innehåll valfritt. På de treåriga studieförberedande gymnasieutbildningarna är i dag mellan drygt en och tre terminer avdelade för de två ämnesblocken "valbara kurser" och "individuellt val". Tanken är att enskilda elever under denna tid ska kunna välja ämnen som intresserar just dem eller ingår i en särskild profilering av skolan. Betyg ges även i dessa ämnen. Varje skola bestämmer själv vilka ämnen som ska erbjudas inom det fria valet.

Antagningsreglerna till högskolan styr i hög utsträckning vad eleverna utnyttjar sin valfrihet till. Under 1990-talet har socialdemokraterna genomfört upprepade kravsänkningar för elever att söka in till högskolan. Medan den borgerliga regeringen krävde godkänt i alla gymnasiets ämnen för högskolebehörighet, så har socialdemokraterna nöjt sig med att gymnasieeleven ska vara godkänd i 90 procent av ämnena, utan att ange vilka. Även kravnivåerna i de särskilda behörigheterna har sänkts gång på gång. Samtidigt infördes möjligheten för gymnasieelever att

läsa ett reducerat program. Det innebär att eleven befrias från undervisning i en eller flera kurser, dock maximalt tio procent av det antal gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program.

Sammantaget har dessa förändringar fått mycket allvarliga konsekvenser för undervisningen på gymnasiet. Stora grupper elever utnyttjar valfriheten i gymnasiet för att välja bort tunga och ansträngande ämnen, som främmande språk (tyska, franska och spanska). I stället väljer de kurser i skolan som närmast kan betraktas som hobby- eller underhållningsämnen. Det märkliga inträffar alltså, samtidigt som alla talar om europeisering och globalisering så studerar svenska gymnasieungdomar mindre främmande språk än på mycket lång tid. För första gången kommer de elever som går ur gymnasiet att vara mindre språkkunniga än sin föräldrageneration.

Det är dags att kraftigt reducera dagens valfrihet i gymnasieskolan. Ämnesblocken ”valbara kurser” och ”individuellt val” reduceras kraftigt på de studieförberedande programmen. Den tid som på det sättet frigörs avsätts i stället till mer tid för i första hand främmande språk, naturvetenskap, historia och i vissa fall idrott. Möjligheten att välja ”reducerat program” ska begränsas till elever med mycket stora studiesvårigheter. Reducerat program ska inte ge tillträde till högskolan.

Kursgymnasiet ska avskaffas. Flera tydliga studieförberedande linjer ska införas som avslutas med en studentexamen. Exempel på sådana linjer är en humanistisk linje inriktad mot språk, en samhällsvetenskaplig linje inriktad mot samhällsvetenskap och historia samt en naturvetenskaplig linje inriktad mot matematik och naturvetenskapliga ämnen. Därutöver ska den fyraåriga tekniska linjen som avslutas med en gymnasieingenjörsexamen återupprättas.

Högskolan måste skicka en tydlig signal till eleverna om vilka ämnen som är viktiga. Begreppet allmän behörighet ska helt ersättas av en studentexamen. För tillträde till högre utbildning ska betyget godkänt i minst ett främmande språk utöver engelska krävas. Kraven på särskild behörighet för kvalificerade utbildningar måste också höjas. Det bör exempelvis vara möjligt att kräva lägst betyget väl godkänd i matematik och naturvetenskapliga ämnen för tillträde till KTH, Chalmers och andra liknande utbildningar.

5. Utvärdera elevernas kunskaper

För att tidigt kunna sätta in extra stöd och hjälp måste elevernas studieresultat utvärderas. Dagens nationella utvärderingssystem är dock bristfälliga och inte tillräckligt distinkt utformade.

Dialogen mellan skolan och föräldrarna är viktig, framför allt dialogen om elevernas sociala och kunskapsmässiga utveckling. Utvecklingssamtal ska därför genomföras regelbundet. Skolan ska erbjuda alla föräldrar skriftlig information om elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling. Det ska finnas en ganska stor frihet i utformningen av denna information, därför

ska förbudet mot betygsliknande skriftlig information avskaffas. För elever som inte når målen ska en individuell handlingsplan skrivas.

För att säkerställa att alla eleverna når målen med undervisningen finns särskilda nationella prov. De nationella proven ska också garantera att alla skolor har samma kravnivåer i betygen. Proven är riksligare och har ett stort genomslag på vilka kunskapskrav som skolan ställer upp. Tyvärr motsvarar godkändkravet på dagens nationella prov inte kursplanernas kriterier. För att garantera betygens likvärdighet över hela landet krävs därför fler obligatoriska nationella prov, i fler ämnen än i dag. Proven ska rättas av andra än de lärare som själva undervisat eleverna. För att tidigt upptäcka de elever som inte når målen i svenska och matematik, ska obligatoriska nationella prov genomföras i dessa ämnen från årskurs tre.

Ett nationellt likvärdigt betygssystem ska införas från årskurs sex. Det ska vara tillåtet för skolor som så önskar att kunna ge betyg tidigare. Både lärare och elever upplever gapen mellan dagens betygssteg som för stora för att korrekt kunna visa vilka kunskaper eleven har uppnått. Utredningen bakom dagens systemet föreslog väsentligt fler steg än vad som slutligen blev fallet. Fler steg bör därför införas i betygsskalan.

Dagens betygskriterier är för vagt formulerade och svåra för lärarna att tolka. Skolverket måste därför skriva nya, tydligare kriterier. Vid intagningen till högskolan bör betygen viktas så att klassiska bildningsämnen får större vikt än kurser av ren hobbykaraktär. På gymnasiet ska kursbetygen ersättas av terminsvisa ämnesbetyg. Betyg ska visa vad eleven kan när hon lämnar gymnasiet, inte vad hon kunde två år tidigare. Med en sådan förändring kommer det dessutom bli något svårare att taktikläsa enklare ämnen. En extern examinator ska efter ett slutprov och ett muntligt förhör tillsammans med den undervisande läraren sätta gymnasieelevernas slutbetyg. På så sätt införs både en garanti för betygens likvärdighet och skolans kvalitet.

6. Höj läraryrkets status

Läraren är elevernas viktigaste resurs. Ingen annan faktor är tillnärmelsevis så viktig för skolans kvalitet som en kompetent lärarkår.

I samma takt som bildning och kunskap har nedvärderats i Sverige har läraryrkets status sjunkit. Lärarnas löner är låga. Skolk, svordomar och störningar i klassrummet är vanligare i Sverige än i något annat västland. Lärarna tillåts inte längre vara auktoriteter i skolan; det har till och med gått så långt att en del vill byta ut ordet lärare mot ”pedagog” eller ”handledare” för att de tycker att lärare låter för auktoritärt. Mot den bakgrunden är det inte märkligt att få ungdomar kan tänka sig att bli lärare i dag.

På bara tio år har andelen obehöriga lärare i grundskolan mer än fördubblats. I dag saknar en av fem lärare på grundskolan och en

av fyra lärare på gymnasieskolan pedagogisk utbildning. I skolans viktigaste ämnen har bara mellan sextio och sjuttio procent av lärarna både har en lärarutbildning och en utbildning i ämnet de undervisar i. I vissa ämnen, t ex spanska, har endast fyra av tio lärare det. Obehöriga lärare saknar kunskaper i betygssättning, pedagogisk planering, hur prov ska skrivas och konflikthantering. Att allt fler lärare i grund- och gymnasieskolan är obehöriga innebär att kvaliteten på undervisningen försämras.

Många av de skolmisslyckanden vi ser i dag är resultatet av en skolpolitik som steg för steg har underminerat läraryrkets auktoritet och status. Om Sverige inte ska stå inför en akut lärarbrist måste läraryrkets attraktionskraft höjas.

6.1 Lärarnas löner måste höjas

För att göra läraryrket mer attraktivt måste lärarnas löner höjas. Förr var lärare ett relativt högt avlönat yrke, men under de senaste trettio år har lärarnas löneutveckling varit sämre. Om vi ska kunna rekrytera fler ungdomar till läraryrket måste lönerna höjas.

Det måste ske en förskjutning i lönekriterierna för lärare. Undervisning tillsammans med väl förberedda och genomförda lektioner är läraryrkets viktigaste beståndsdel. Det får aldrig löna sig mer att sitta i projektgrupper och i sammanträden än att vara en duktig lärare i undervisningssituationen.

6.2 Inför en lärarlegitimation

Läraryrket bör förses med en yrkeslegitimation, på samma sätt som till exempel läkare. För att kvalitetssäkra lärarutbildningen och därmed stärka kvalitén i den svenska skolan ska någon form av lämplighetstest införas i samband med antagandet till lärarutbildning. Efter examen från lärarutbildningen och väl vitsordad praktik ska den nya läraren erhålla en särskild lärarlegitimation. Vissa ansvarsfulla arbetsuppgifter, såsom betygssättning, vara förbehållna legitimerade lärare. Legitimationen ska, precis som för läkare, kunna dras in vid tydliga fall av misskötsel.

Legitimationens största betydelse är att den utgör en garanti för elever och föräldrar att bästa möjliga kvalitativa undervisning ges, oavsett om utbildningen bedrivs i offentlig eller privat regi. Lärarlegitimation ska ersätta begreppet ”behörighet”.

6.3 Värna lärarnas professionalism

Under de senaste trettio åren har alltför många skolreformer genomförts i strid med lärarkåren. Läraryrket borde vara ett fritt akademiskt yrke, men när andra yrken går mot friare former och arbetstider ökar tidsregleringen av lärarna. Under åren har allt fler påbud och administrativa uppgifter lagts på lärarna. Skolans lärare och rektorer ska ha ansvaret för undervisning och hur målen nås. Vi måste värna lärarnas professionalism genom att ge dem ökad frihet.

Lagen om elevstyrda gymnasier måste avskaffas.

Socialdemokraternas mål att det är eleverna som ska bestämma i skolan, över rektorer och lärare, är ett av de mest tydliga uttrycken för en nedvärdering av lärarnas professionella ställning.

6.4 Inför fler karriärmöjligheter

Det måste finnas utvecklingsmöjligheter som gör att lärare stannar kvar i yrket. Många lärare vittnar om frustration efter att tillbringat hela sitt yrkesliv utan någon ordentlig karriärmöjlighet. Den enda karriärväg som i dag står öppen för många lärare är mot administrativa uppgifter. Utveckling och karriär, två frågor som i andra akademiska yrken är självklara, är närmast obefintliga inom läraryrket. Särskilda karriärtjänster måste därför inrättas, t ex lektorat, mentorskap där äldre lärare handleder yngre lärare, samt huvudlärar- och ämnesansvar.

6.5 Återinrätta lektoraten

Lektorer var förr ett vanligt inslag i svenskt skolväsende. I dag har lektorat som en akademisk karriärväg för lärare i stort sett försvunnit. Enligt de senaste uppgifterna är endast drygt hundra av landets omkring 30 000 gymnasielärare lektorer. Lektorerna stärker skolans forskningsanknytning och tillför skolan en viktig kvalitetsdimension.

En plan bör upprättas där målsättningen är att var tionde gymnasielärare ska vara lektor inom en tioårsperiod. Lärare ska få möjlighet att göra uppehåll för forskningsarbete och studier utan att riskera sin tjänst.

6.6 Vidareutbildning

Skolans skyldighet att erbjuda fortbildning och vidareutbildning måste slås fast. Läraryrket är ett yrke som aldrig får vara statiskt. En medveten plan för varje lärares ämnesfördjupning och pedagogiska fortbildning måste göras upp ute på skolorna. Resurser måste avsättas för att alla lärare ska ha möjlighet att följa nyheter och debatt inom sitt undervisningsfält.

6.7 Återinför speciallärare

Speciallärarutbildningen har lagts ned och endast utbildningen till specialpedagog finns kvar. Det finns en viktig skillnad mellan speciallärare och specialpedagoger. Specialpedagogerna är utbildade och anställda för att stödja skolledningens och de ordinarie lärarnas arbete med elever i behov av särskilt stöd. Speciallärarnas roll var att arbeta direkt med eleverna, enskilt eller i mindre grupper.

Utbildade speciallärare har ofta ersatts av utbildade elevassistenter. De så kallade Wärnerssonpengarna, som var öronmärkta till ”vuxna i skolan” accelererade utvecklingen eftersom utbildad personal är billigare än välutbildad.

6.8 Rektor som skolans pedagogiska ledare

Rektors huvuduppgift är att leda skolans verksamhet så att målen i läroplan och kursplaner nås. För att skolan ska hålla hög kvalitet är rektors ledarskap av stor betydelse. Strävan ska vara att begränsa omfattningen på den verksamhet som varje enskild rektor har ansvaret för. I gengäld ska rektor ges så stora möjligheter som möjligt att ta det totala ansvaret för skolans verksamhet.

För att rektor ska kunna vara skolans pedagogiska ledare måste många av de administrativa uppgifter har under åren lagts på skolans rektorer tas bort.

Utbildning och fortbildning ska erbjudas skolledare för att förbättra skolans resultat och ledarskapet i skolan.

7. En ny och bättre lärarutbildning

Sedan den nya lärarutbildningen infördes har förstahandssökande till lärarutbildningen minskat dramatiskt. Många högskolor tvingats ställa in lärarutbildningar eftersom de inte har tillräckligt med sökande.

Det finns nu i stort sett bara en enda, enhetlig lärarexamen för alla, från förskollärare till gymnasielärare. Det är inget självändamål att göra de olika lärarutbildningarna mer samordnade och likformiga. Det är stor skillnad mellan att pedagogiskt arbeta med en treåring och att lära ut komplicerade ekvationer till en artonåring, men båda uppgifterna är lika viktiga och för att utföra dem krävs en specialiserad utbildning. En av orsakerna till att få lärarstudenter i dag vill bli förskollärare är ett resultat av likformigheten.

För att få väl skickade lärare som kan förmedla kunskap och är trygga i sin profession måste lärarutbildningen göras om. Tydliga lärarkategorier ska återinföras. Exempel på sådana kategorier är förskollärare, lågstadielärare, mellanstadielärare och ämneslärare för högstadiet och gymnasiet. Obehöriga lärare med ämneskunskaper och erfarenhet ska erhålla behörighet genom att läsa in pedagogik.

Lågstadielärarutbildningen ska ha ett speciellt fokus på läs-, skriv- och matematikinläring. För att kunna undervisa i alla teoretiska ämnen ska låg- och mellanstadielärarna utbildas till klasslärare.

Ämneslärarna ska ha fil kand-examen i två ämnen enligt vissa förutbestämda kombinationer som motsvaras av tjänster i skolväsendet. Ämneskurserna ska vara desamma för lärarstudier som för övriga studenter vid lärosätet.

Speciallärarutbildningen har lagts ned och i dag finns bara utbildningen till specialpedagog kvar. Det är dock en viktig skillnad – specialpedagogerna är utbildade och anställda för att stödja skolledningens och de ordinarie lärarnas arbete med elever i behov av särskilt stöd. Speciallärarnas roll var att arbeta

direkt med eleverna, enskilt eller i mindre grupper. Utbildade speciallärare har ofta ersatts av utbildade elevassistenter.

Dagens lärarhögskolor bör utsättas för konkurrens. Examinationsrätt för ämneslärare i matematik/naturorientering/teknik ska ges till KTH, Chalmers och övriga tekniska universitet. Pedagogiska institutioner ska integreras mer med ämnesinstitutioner. Lärarutbildning ska ingå i lärosäten med ämnesundervisningen, t ex ska Lärarhögskolan i Stockholm (LHS) avvecklas som eget lärosäte för att i stället ingå i Stockholms universitet.

Ett problem med att lärarutbildningen gjorts mindre attraktiv, är att universiteten sett sig tvingade att sänka kraven för att komma in. Ett exempel är Linköpings universitet, som inte längre ställer krav på naturvetenskaplig gymnasieutbildning för dem som vill bli lärare inom de naturorienterande ämnena eller i matematik. Att den första tiden av lärarutbildningen måste ägnas åt att repetera gymnasiekunskaper, drar ned kvaliteten på utbildningen.

Det är för lätt att tillsvidareanställa obehöriga lärare i dag. I skollagen ska begränsningar föras in mot möjligheten att överhuvudtaget anställa obehöriga. Behörighet ska avse ämne, det vill säga att den som är behörig i ett so-ämne inte automatiskt är behörig i övriga. Den så kallade blockbehörigheten ska avskaffas.

8. En skola med värderingar

8.1 Grundläggande värderingar

Tolerans, förståelse för olikhet och respekt för andra ska prägla skolans vardag. Skolan ska inte vara värdeneutral, utan tydligt ta ställning för grundläggande humanistiska och demokratiska värderingar. Skolan ska fostra, men inte överta hemmets ansvar.

Bildning och kritiskt tänkande är en förutsättning för att de grundläggande värderingarna ska ha en långsiktig förankring. Gedigna kunskaper om de historiska skeden där humanismens och demokratins värden har utmanats är avgörande för att grundlägga en vaksamhet hos uppväxande generationer mot odemokratiska tendenser och intolerans.

8.2 Ordning och arbetsro

Lugn och arbetsro är en förutsättning för lärande. Många skolor har ett sådant arbetsklimat, men det finns alldeles för många tragiska exempel på motsatsen. Det är alltid eleverna som har svårast i skolan som förlorar om det är stökigt under lektionerna. Skolan ska vara en säker plats där alla känner sig trygga.

En stor jämförelse internationell jämförelse visar att Sverige har sämst klassrumsklimat i hela västvärlden. Inget annat land har lika mycket skadegörelse, stölder, skolk och sena ankomster.

Det finns inte en lärare eller en rektor i landet som inte vill upprätthålla trygghet och arbetsro i klassrummen, men skolpolitikerna har under årtionden ryckt undan mattan för varje försök. Lärarnas befogenheter har monterats ned och lärarnas auktoritet i skolan har tillåtits sjunka. Ett tydligt exempel är Skollagskommitténs förslag till ny skollag där de få befogenheter som tidigare fanns nu helt har försvunnit. Det obefintliga politiska stödet till lärare och rektorer som faktiskt vågar ta konflikter med elever och deras föräldrar gör att många drar sig för att ens försöka.

Lärarna måste få de verktyg som krävs för att skapa en trygg arbetsmiljö. Alla skolor ska ha tydliga ordningsregler som är väl förankrade hos elever, lärare och föräldrar.

Förebyggande åtgärder som en välfungerande elevvård bestående av skolkuratorer, psykologer och skolsköterskor ska finnas på alla skolor.

Som sista utväg måste skolan ha befogenhet att vidta vissa åtgärder mot stökiga elever. Skriftlig varning, föräldrasamtal och en kortare tids avstängning är några exempel på sådana åtgärder. Allvarliga brott i skolan ska alltid polisanmälas.

8.3 Bekämpa mobbning

Mobbning är ett av de värsta uttrycken för bristande respekt för andra människor. Det är viktigt att alla i skolan tydligt visa att mobbning aldrig kommer att accepteras. Alla skolor ska ha en fungerande handlingsplan mot mobbning.

Begreppet mobbning får aldrig användas för att bagatellisera våldshandlingar bara för att de sker inom skolans värld

Problemen med mobbning kan bara lösas genom ett långsiktigt arbete tillsammans med eleven som mobbar, dennes föräldrar och professionell hjälp utifrån. Mobbaren ska få stöd för att komma ur sitt destruktiva beteende, men när alla andra åtgärder har vidtagits eller bedöms som otillräckliga måste eleven tillslut kunna tvingas byta skola. Det får aldrig vara så att den mobbade eleven som tvingas lämna skolan.

Utbildade lärare har större förutsättning än obehöriga att upptäcka, uppmärksamma och stävja mobbning.

8.4 Motverka skolk

Skolk och olovlig frånvaro är ett stort problem i många skolor. Närvaro på lektionerna är avgörande för att eleverna ska kunna nå läroplanens mål. På lektionerna ger lärarna helheter och sammanhang mellan ämnen som inte kan prövas i prov och tester. Omfattande skolk leder också till svårigheter för lärarna att bedriva en meningsfull undervisning.

Skolan är en arbetsplats som andra och som för alla arbetsplatser finns det även i skolan regler. Ingenstans i arbetslivet är det acceptabelt att den enskilde kommer och går som den vill. Att kräva närvaro och att se strängt på skolk är därför en viktig del

i elevernas fostran inför vuxenlivet. Alla i skolan, både lärare och elever, ska visa respekt för varandras arbete genom att passa tider och aktivt delta i skolans arbete.

Många har en totalt orealistisk uppfattning om varför ungdomarna skolkar. Skolkare är inte de elever som har lättast att tenta av betygen, utan tvärtom de som har störst behov av att vara närvarande i undervisningen. Det är därför dags att skärpa synen på skolk och strama upp rutiner vid omfattande skolk. Ogiltig frånvaro och skolk ska redovisas i elevernas terminsbetyg och alltid direkt anmälas till föräldrarna.

8.5 Sexuella trakasserier är oacceptabelt

Många elever och lärare känner sig kränkta och hotade i skolan. Grova könsord används alltför ofta för att förolämpa och såra. Utvecklingen speglar hur attityderna i det övriga samhället hårdnat. Många flickor vittnar om hur de får grova könsord kastade efter sig utan att varken de själva, kompisar eller lärare längre reagerar. Könsorden har blivit en del av det vanliga språkbruket. Det är en utveckling som måste brytas.

Skolan ska vara en plats där elever och personal visar respekt för varandra. Flickor ska inte behöva acceptera att bli kallade könsord. Sexuella trakasserier ska inte tolereras i skolan. Det är angeläget att det finns tydliga rutiner för hur skolorna ska hantera problemen.

För att lösa problemet med sexuella trakasserier och grovt språkbruk krävs ett långsiktigt arbete där skolan, föräldrarna, politikerna och samhället i övrigt nu måste ta initiativet.

9. Utvärdera skolornas resultat

Skolverkets roll ska renodlas till att ta fram nationella betygskriterier och kursplaner. Myndigheten för skolutveckling ska avvecklas.

Därutöver ska en från skolverket fristående nationell skolinspektion skapas, vars huvuduppgift ska vara att utvärdera skolornas resultat och betygsättningens likvärdighet. Skolinspektörernas verksamhet innebär att enskilda skolors resultat ska utvärderas och jämföras med varandra. Inspektörernas utvärderingar är till för att kvalitetssäkra verksamheten och bidra till reflektion över hur arbetet kan bli bättre, mer stimulerande och effektivt.

Alla skolor ska ha rutiner för utvärdering så att det blir ett tydligt samband mellan, mål utvärdering och utveckling. Resultaten av olika kvalitetsutvärderingar ska sammanställas och redovisas offentligt. Skolors framsteg ska kunna jämföras och framgång ska uppmärksammas.

10. Friskolor stärker valfriheten

Rätten att välja skola och förekomsten av friskolor har bidragit till en positiv utveckling av skolväsendet som helhet. Nya undervisningssätt utvecklas och föräldrarna blir mera delaktiga och engagerade i skolan.

Friskolor fyller en viktig funktion som komplement och konkurrent till det kommunala skolväsendet. Mångfalden av arbetsgivare ger fler utvecklingsmöjligheter för lärare och skolledare.

Kommunen ska varken gynna sina egna skolor eller friskolor, utan likvärdiga villkor ska råda. En friskola ska ha rätt att överklaga en kommuns beslut till länsrätten, om friskolan anser att det inte råder likvärdiga villkor. Samma etableringsfrihet som finns inom grund- och gymnasieskolan ska införas för fristående friskolor och inom vuxenutbildningen.

11. Rädda särskolan

Det finns en stark strävan inom socialdemokratin att lägga ned särskolan. Argumentationen är att en jämlikhet skapas om alla elever får exakt samma utbildning. Men alla barn är olika. Alla elever har olika behov och behöver få en utbildning som är anpassad just för dem. Det är först då som alla ges lika chanser.

Alla utvecklingsstörda elever ska även i fortsättningen kunna välja den gemenskap och specialistkompetens som särskolan erbjuder. Naturligtvis är det viktigt att kontakten mellan utvecklingsstörda och icke-utvecklingsstörda elever utvecklas, både i skolan och i resten av samhället, men det får inte ske till priset att de utvecklingsstörda barn förlorar rätten till en utbildning som är anpassad efter deras behov.

Det finns problem även inom särskolan. Undervisningen är på sina håll inte tillräckligt kunskapsorienterad och eleverna tillåts inte utvecklas så långt som de har förutsättningar till. Detta måste åtgärdas. Det ska sättas upp tydliga kunskapskrav för eleverna i särskolan och det pedagogiska arbetet ska vara målmedvetet och välplanerat. Att studiarbetet är välstrukturerat är ofta ännu viktigare för utvecklingsstörda elever än för icke utvecklingsstörda. Det är också viktigt att kunskaperna om utvecklingsstörda elever och deras lärande ökar på kommunal nivå och hos skolledningarna

Multihandikappade barn ska åter få möjligheten att gå på statliga specialskolor.

12. Förskolan

Det behövs såväl förskollärare som barnskötare i förskolan, men den enskilt viktigaste faktorn för förskolans kvalitet är personalens engagemang och utbildning. Förskollärare har efter

högskolestudier en pedagogisk kompetens att lära och utveckla barn. Deras kompetens som yrkeskår är värdefull och ska tas på allvar. Den som leder den dagliga verksamheten och har det pedagogiska ansvaret på en förskoleavdelning eller förskola ska vara förskollärare.

I dag råder akut brist på förskollärare. En viktig orsak är att den nya lärarutbildningen är utformad på ett sätt som gör att många studenter som från början är intresserade av förskolan i stället inriktar sig mot grund- eller gymnasieskolan. Den särskilda förskolläraryrket ska återinföras för att höja förskolläraernas status och ge specialkunskaper som behövs. Ett annat sätt att öka andelen förskollärare i förskolan är att barnskötare får hjälp att finansiera utbildningen till förskollärare.

Barngrupperna i förskolan är på sina håll oacceptabelt stora. Skolverket ska få ett särskilt uppdrag att utvärdera att barngrupperna i förskolan aldrig är större än att det går att bedriva god verksamhet.

Alla barn från fyra års ålder ska erbjudas plats i den allmänna förskolan med verksamhet ungefär tre timmar om dagen. Med ökad pedagogisk inriktning inom förskolan är det extra viktigt att alla barn får denna möjlighet att utvecklas. Att delta i en pedagogisk verksamhet redan från tidig ålder ger alla barn stora möjligheter till individuell utveckling. Det ger också en extra möjlighet för skolan att på ett tidigt stadium uppmärksamma barn med särskilt behov av stöd. Barn med läs- och skrivsvårigheter får större möjligheter att lära sig läsa och skriva om deras problem uppmärksammas tidigt i livet. Barn med svenska som andraspråk ges också en större möjlighet att lära sig svenska före skolstarten om de deltar i den pedagogiska förskolan. Den nya allmänna förskolan ska skilja sig från heldagsbarnomsorg, genom att vara mer strukturerad och målinriktad. Samtidigt ska den allmänna förskolan vara rolig för barnen och stimulera deras nyfikenhet och lust att lära genom lek. Det är viktigt att den allmänna förskolan bedriver en medveten och planerad pedagogisk verksamhet och inte bara består av tre timmar gratis barnomsorg.

Eftersom barn i dag kan börja i skolan vid sex års ålder, måste det även bli tillåtet att börja i förskoleklassen ett år tidigare. På sikt är det naturligt att förskoleklassen blir första året i grundskolan.

Det är viktigt att förskolan har ett jämställdhetsperspektiv. Barn anpassar sig snabbt efter de normer och värderingar som råder och har ofta inget att jämföra med. Personalen har olika förväntningar på pojkar och flickor – pojkar anses vara otåliga och busiga, flickor ses som snälla och tysta – och behandlar dem därefter. Forskning visar också att pojkar får mer respons på det de säger, medan flickorna inte alls får samma bekräftelse. Även leksaker och böcker är mer anpassade för pojkar.

13. Skola som en murbräcka mot segregation

Sverige är sämre än jämförbara länder när det gäller att ge elever med invandrarbakgrund en likvärdig utbildning. Bättre skolor i invandrartäta områden är förmodligen den enskilt viktigaste åtgärden som kan vidtas för att motverka segregationen i det svenska samhället

Elever med utländsk bakgrund kan nästan aldrig få samma stimulans hemifrån i det svenska språket som andra elever. Därför måste skolan kompensera för detta. Genom att prioritera läsning och skrivning redan från förskoleklassen kan barn med utländsk bakgrund komma lika långt i svenska som sina kamrater med helsvensk bakgrund. Även läxläsning och studiehandledning på modersmålet är viktigt för att invandrarelever ska kunna följa med i övrig undervisning.

En viktig förutsättning är att bostadssegregationens effekter kan brytas och elever från olika boendemiljöer integreras i en och samma skola. Detta kan åstadkommas genom att elever får större möjligheter att gå på en skola i ett annat område än där de bor. Närhetsprincipen, dvs att elever hänvisas till den gymnasieskola som ligger närmast bostaden, måste överges. Det är orimligt att enbart barn som råkar bo i närheten kan komma in på en attraktiv skola.

Det måste inte vara så att skolor i utsatta områden är mindre attraktiva än andra. Grund- och gymnasieskolor i utsatta bostadsområden ska kunna profileras och genomgå särskilda kvalitetssatsningar för att bli magnetskolor med spetsutbildningar.

14. Vuxenutbildningen

Alla ska ha rätt att komplettera i vuxenutbildningen för att få behörighet till högskolan. Det gäller också ungdomar som fått Icke Godkänd i något ämne eller som behöver komplettera några ämnen för särskild behörighet. Däremot bör möjligheterna till konkurrenskomplettering i vuxenutbildningen begränsas. Kommunerna ska därför inte vara skyldiga att erbjuda vuxenutbildning till elever med godkända betyg från treårig gymnasieutbildning. I övrigt bör eleverna hänvisas till prövning.

Den organisation som folkpartiet föreslår för gymnasieskolan bör också gälla för den kommunala vuxenutbildningen, dvs samma linje- och programstruktur, samma betygssystem och examen. Utbildningen i vuxenutbildningen ska vara likvärdig med den som ges i gymnasieskolan och omfattas av samma regler vad gäller behöriga lärare. Den valfrihet som nu gäller mellan kommunala skolor och fristående skolor i grundskolan och gymnasieskolan bör också införas i vuxenutbildningen.

Psykiskt utvecklingsstörda vuxna bör ha samma rätt till utbildning i särvtux som ungdomar har i särskolan och

gymnasiesärskolan. I dag har vuxna inte ens rätt till utbildning motsvarande grundsärskolan, även om alla vuxna har rätt till grundläggande vuxenutbildning. Detta är en diskriminering av vuxna psykiskt utvecklingsstörda.

Studiestödet för vuxna måste förbättras med barntillägg för småbarnsföräldrar, speciellt ensamstående. Möjlighet till skatteförmånligt individuellt kompetenssparande (IKS) bör också införas. För att vuxna ska kunna förbättra sin kompetens och öka sin konkurrenskraft och för att Sverige ska kunna skapa ekonomisk tillväxt är det nödvändigt att vuxna får möjlighet till kompetensutveckling på fördelaktiga ekonomiska villkor.

14.1 Omläggning av undervisningen i svenska för invandrare

Goda kunskaper i svenska är en av förutsättningarna för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den i landet födda och den utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta jämförbara länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Genom att sfi upphör som separat skolform och inordnas i vuxenutbildningen kommer svenskundervisningen för invandrare omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana. För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik. Det måste även vara möjligt att arbeta på dagarna och studera svenska på kvällstid. Liksom inom grund- och gymnasieskolan ska etableringsfrihet råda för fristående sfi-anordnare.

Folkpartiet Liberalerna

Box 6508 - 113 83 Stockholm
08-410 242 00 - 08-509 116 60
www.folkpartiet.se - info@folkpartiet.se